

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XII

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 94(100)“-04/17”(08)

C773

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 24 січня 2018 р.

Рецензенти:

- І. В. Бруяко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії та методології пізнання
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., зав. кафедри нової та новітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Дзиговський – д.і.н., професор кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Лугувий – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
С. А. Булатович – к.і.н., доцент;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссев – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи
(Кишинів, Молдова);
О. В. Смигтина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Стародавнє Причорномор'я. Випуск XII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
C773 Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. –
632 с.

ISBN 978-617-689-251-9

Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів XII читань пам'яті професора П. Й. Каршиковського, міжнародної конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12-13 березня 2018 р. Випуск містить статті з проблем нумізматики, історії та археології Північного Причорномор'я, античної та середньовічної історії, візантинознавства, історії Європи раннього модерного часу, історіографії тощо. I–X випуски збірки виходили під назвою «Древнее Причерноморье».

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-251-9

© Колектив авторів, 2018
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2018

M. Mielczarek (Łódź)

**FROM THE HISTORY OF ARCHAEOLOGY IN ODESSA.
JÓZEF CZAKI (1857-1936),
A FORGOTTEN COLLECTOR OF ANTIQUITIES**

The excavations at Nikonion, where from 1995 onwards Polish archaeologists together with their colleagues from the Odessa Archaeological Museum of the Ukrainian National Academy of Sciences¹, continue a long tradition of Polish interest in the history and archaeology of the North Pontic region². In the 19th and early 20th centuries around twenty thousand Poles lived in the city, and probably the same number (or even more) Poles were settled in the region surrounding the city. Some of them were keenly interested in the ancient history and archaeology of the Northern Black Sea coast.

When visiting the mound near the modern village of Roxolany (covering the remains of ancient Nikonion) P. Bekker found three amphoras³. One of them he had donated to the Odessa Society for History and Antiquities, the second one went to an unknown "citizen of Odessa". The third one found itself in the hands of a Pole, August Poniatowski (1805-1869), who was a colonel in the Russian army, the owner of a property not far from Odessa⁴, and, more importantly, a friend of the Jaxa-Mařachowski family, who were heirs of the village which became known as Roxolany.

In the light of published evidence and the archival data, a significant number of Poles living in Odessa were people with a passion for collecting. Among them were teachers at the Richelieu lyceum, or, later, Odessa university, architects, physicians, officers in the Russian army, and high ranking officials. According to the list of 19th century numismatists collated by A. Ryszard⁵, more than ten significant numismatic collections originated in Odessa. Most popular was the collecting of Polish coins and medals. The attention paid by collectors to these antiquities of a historical character was a natural consequence of the loss of Polish statehood. Very often ancient specimens formed a supplement to collections of Polish coins. This was one of the latest manifestations of the concept which arose in the 16th century that the Poles were of Sarmatian origin. Greek and Roman, Scythian or Sarmatian antiquities occupied the secondary position among the collectors' fields of interest, after coins and medals⁶.

In the National Museum in Warsaw is housed the breast plate of a Greek cuirass⁷, sent to Warsaw before 1905 by Józef Czaki (1857-1936), doctor of medicine, and a surgeon in Odessa. The history of his life as well as his collection presented here can be reconstructed based only on very scanty evidence⁸.

The date of Józef Czaki's arrival in Odessa is unknown⁹. After studying medicine at Warsaw University, he practiced in Warsaw in 1884-1886. From 1895 he was physician to the merchant fleet in Odessa, and later also one year (?) in Vladivostok. During this time he travelled in the Far East. In 1905 he was in Harbin. From 1906 he lived in Japan and the USA. He died in Brazil in 1946.

Józef Czaki was interested in different disciplines: archaeology, history, ethnography, zoology and entomology (this interest is evidently connected with the Brazilian period of his life). In all these fields of interest he displayed an avid interest in collecting. The most important collection was formed in Odessa.

He successively presented the objects in his possession to different museums in Poland. The wonderful entomological collection, formed in Brazil¹⁰, he has donated to the Entomological Society. He sent his zoological collection to the Zoological Museum in Warsaw.

Józef Czaki donated his collection of corals from Ceylon, and shells from the Indian Ocean, assembled during his trip to the Far East, to the Museum of Industry and Agriculture¹¹, as he did his ethnographical assemblage from Manchuria (probably an effect of his stay in Vladivostok), a variety of objects from Bukhara and Merv, and also from Persia¹², arms from the Caucasus, as well as the collection of ancient arms and armour assembled by him in Odessa.

The Museum of Industry and Agriculture was founded in 1866. It received its statute in 1875 and opened in 1905. The museum was an important institution: Maria Skłodowska worked in the Physics laboratory of the museum.

J. Czaki made his first donations to the museum in 1902 and 1903¹³. What exactly he donated in these first years we do not know. In the 1920s, in a museum exhibition were presented ... *arms from Bukhara, arms and armour from the Caucasus, which in effect of their antiquity and wonderful elaboration were especially interesting...*¹⁴ Among ancient arms and armour donated to the Museum of Industry and Agriculture by J. Czaki was a Greek cuirass, described as '*found in the Volga river*'. No more precise evidence exists. During World War II, in the first days of September 1939 the museum building of was bombed, and the collections (over 10,000 items), documents and library were all destroyed. The museum was officially closed in 1951.

The cuirass donated by J. Czaki still exists, as in 1920 it was "relocated" from the Museum of Industry and Agriculture to the National Museum in Warsaw by B. Gembarzewski, than director of the National Museum and the member of Council of the Museum of Industry and

Agriculture. On the archival inventory card¹⁵ of the National Museum the following information is written: *Breast-plate of cuirass of the Greek type, from the Volga river. In the form of man's breast.* Some years later the cuirass was re-located a second time, and was transferred to the newly organized Army Museum (from 1933 onwards the Polish Army Museum), which was organized by B. Gambarzewski from 1920 onwards.

Finds of Greek defensive armour are very rare in the North Pontic region. This feature alone makes the cuirass from the J. Czaki collection worthy of note. The information that the cuirass was found ‘*in the Volga river*’ has no support apart from the published opinion. Of course, given the lack of any verifiable history in relation to the cuirass, the possibility that this information could have been either accidentally or deliberately falsified always exists. Dr. Czaki has been described as a collector with “enormous knowledge”. The history of Czaki’s collection enables one to suggest that the breast-plate was more probably found in the lower Volga region. The authenticity of the object has never been questioned. The manner of execution of the cuirass, as well as its present state of preservation, argue in support of the opinion expressed above.

The form of the breast-plate indicates that should be dated on the second half of the 4th century BC (or maybe the early 3rd century BC)¹⁶. A similar example, found in Apulia, is dated to the 4th century BC as well. The cuirass “found in the Volga region” would be a further such find in the region. Worthy of attention is a cuirass discovered in kurgan no. 1 near Prokhorovka, Orenburg district. The specimen treated as an import, and is dated to the 4th-3rd century BC¹⁷.

¹ I would like once more express my words of thanks and gratitude to the Odessa friends from Archaeological Museum of NANU for fruitful cooperation.

² M. Mielczarek, *Polish interest in the Ancient Northern Black Sea coast. An outline*, (in:) M. Mielczarek, S. B. Okhotnikov, N. V. Sekunda (eds.), *Nikonion. An Ancient City on the Lower Dniester*, Toruń 1997, 36-41, idem, *Polnische Forschungen zur Archäologie und antiken Numismatik der nördlichen Schwarzmeerküste: Ein historischer Überblick*, (in:) *Das Silberne Pferd. Archäologische Schätze zwischen Schwarzem Meer und Kaukasus*, Berlin 2011, s. 51-74; idem, *Z dziejów zainteresowań Polaków archeologią i numizmatyką antycznego północnego wybrzeża Morza Czarnego*, (in:) A. Kokowski, M. Wemhoff (eds.), *Na srebrnym koniu. Archeologiczne skarby znad Morza Czarnego i Kaukazu*, Lublin 2011, 97-147.

³ Беккер П. В. *Берег понта Эвксинского от Истра до Борисфена в отношении к древним его колониям* // ЗООИД, 3, 1853.

⁴ E. Orman, *Następstwa wojny krymskiej. Chłopskie rozruchy wiosną 1855 r. w majątkach polskiej i rosyjskiej szlachty w guberni kijowskiej*, (in:) J. W. Borejsza,

P. Bąbiak (eds.), *Polacy i ziemie polskie w dobie wojny krymskiej*, Warszawa 2008, 87 n.20.

⁵ A. Ryszard, *Album numizmatyczne polskie*, manuscript, 1880-1885; J. Strzałkowski, *Zbiory polskich monet i medali*, Łódź 1991.

⁶ S. Cynarski, *Sarmatyzm – ideologia styl życia*, (in:) I. Tazbir (ed.), *Polska XVII wieku. Państwo-społeczeństwo-kultura*, Warszawa 1974, 269-295. And see also J. Bodzek, *Monety rzymskie w zbiorze Emeryka Hutten-Czapskiego*, „Notae Numismaticae/Zapiski Numizmatyczne” 1, 1996, 23-36.

⁷ M. Mielczarek, *Grecki kirys "wydobyty z Wołgi"*, "Archeologia" [Warszawa], XLII, 1990 [1991], 67-71; idem, *Armes grecques, scythes et sarmates du littoral septentrional de la Mer Noire dans la collection du Musée de l'Armée Polonaise à Varsovie*, Toruń 1995, 35-40.

⁸ *Czy wiesz kto to jest?*, Warszawa 1927, 116; W. Kietlicz-Wojnacki, *Polskie osiągnięcia naukowe na obczyźnie. Od średniowiecza do II wojny światowej*, Lublin 1980, 236 and 259; W. i T. Słabczyński, *Słownik podróżników polskich*, Warszawa 1992, 67.

⁹ Worth of citation is an opinion that: „Many write about Polish ingeneers and discverers. Polish physicians stay forgotten” – Z. Łukawski, *Ludność polska w Rosji 1863-1914*, Warszawa 1978, 110-111.

¹⁰ W. Kietlicz-Wojnacki, *o.c.*, 236.

¹¹ J. Leski, *Zbiory Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie*, Warszawa 1905; *Pięćdziesięciolecie Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie 1875-1925*, Warszawa 1926.

¹² Some military objects were donated by W. Poppe – at present is not possible to decide which ones.

¹³ *Sprawozdanie z działalności i obrotu funduszków Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie za 1902 rok*, Warszawa 1903, 29-31; *Sprawozdanie z działalności i obrotu funduszków Muzeum Przemysłu i Rolnictwa za 1903 rok*, Warszawa 1904, 33; E. Chwalewik, *Zbiory polskie. Archiwa Biblioteki Gabinety Galerie Muzea i inne Zbiory Pamiątek Przeszłości w Ojczyźnie i na Obczyźnie*, I-II Warszawa-Kraków 1926-1927, 355-356.

¹⁴ J. Leski, *o.c.*, 15-17.

¹⁵ National Museum in Warsaw object no. 17727.

¹⁶ A. Hagemann, *Griechische Panzerung. Eine entwicklungsgeschichtliche Studie zur antiken Bewaffnung ...*, 1, Teil, *Der Metalharnisch*, Vaihungen a.d. Enz (Wittbg.) 1919, 21 f.; C.C. Vermeule, *Hellenistic and Roman cuirassed statues. The evidence of paintings and reliefs in the chronological development of cuirass types*, „Berytus” 13.1, 1959-1960, 13 – A. 8, fig. 1.2; P. Jaecel, *Pergamenische Waffenreliefs*, „Waffen und Kostümkunde” 2, 1965 94, 103-104.

¹⁷ See also the find of elaborated Corithian helmet dated to the 2nd half of the 5th c. BC found in Nikol'skoe (obl. Astrakhan).

<i>Немченко І. В.</i> До 55-ліття кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.....	5
<i>Избаиш-Гоцкан Т. А.</i> Антиковедение на кафедре истории древнего мира и средних веков.....	16
<i>Чепіженко В. В.</i> Розвиток медієвістики на кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ (до 2000 р. – ОДУ) імені І. І. Мечникова.....	23
<i>Агульников С. М.</i> Планировка и топография могильников белозерской культуры в Нижнем Подунавье.....	39
<i>Алексеев В. П., Лобода П. Г.</i> Редкие и неизданные варианты монет античных городов Северного Причерноморья.....	44
<i>Андрух С. И., Тоцев Г. Н.</i> Сорокина Балка – новый памятник археологии в Нижнем Поднепровье.....	50
<i>Боднарюк Б. М.</i> Західноєвропейський премілленаризм XVII ст.: відродження апокаліптичних настроїв та віри у земне царство Христа на тлі Тридцятирічної війни й англійської пуританської революції.....	52
<i>Бойко-Гагарин А. С., Корпусова И. В., Янов Д. М.</i> Некоторые особенности обращения османских юзлуков на территории княжества Валахия в 1810-1811 гг.....	57
<i>Бондаренко Д. В., Смирнов О. І.</i> Археологічні дослідження зольника № 2 Вікторівського святилища в 2017 р.....	70
<i>Буйських С. Б.</i> Хора Ольвії – історико-археологічний релікт давньогрецької колонізаційної епохи у Нижньому Побужжі.....	78
<i>Булатович С. А.</i> Из истории изучения античного Никония.....	82
<i>Бурдо Н. Б.</i> Антропоморфна пластика усатівської культури.....	87
<i>Бьяджи П.</i> Малоизвестные материалы к хронологии грота Буран-Кая III (Украина).....	97
<i>Вар`ян О. О.</i> Ставлення до дитинства в Афіньському полісі архаїчного та класичного періодів.....	102
<i>Вертієнко Г. В.</i> До питання про метал в Авесті.....	108

<i>Відейко М. Ю.</i> Сакральні будівлі Центральної та Південно-Східної Європи у V тис. до н.е.....	117
<i>Вус О. В.</i> Кастеллум Сиваг-Кермен – погранична крепость Византиї в Юго-Западной Таврике.....	123
<i>Главенчук А. В.</i> Новые данные о пигментных охрах из раскопок Анетовки 2.....	131
<i>Горбаненко С. А.</i> Перші цілеспрямовані палеоетноботанічні розшуки на Більському городищі.....	138
<i>Грабовская О. В.</i> Історичні обставини початку використання цегли у Вінниці.....	146
<i>Гребцова И. С.</i> Сюжеты античной истории и мифологии в творчестве европейских художников XVIII – первой половины XIX ст.....	153
<i>Гулюк Є.</i> Зміни статусу історії та структури історичного знання в освітній системі єзуїтів у середині XVIII ст.....	160
<i>Гуменний В. Л.</i> Військові гарнізони на території Близького Сходу і парфянські кампанії Риму у II – на початку III ст.н.е (за епіграфічними джерелами).....	166
<i>Дёмин О. Б.</i> Собрание наследства: медиевистика в современной Украине (1992–2016 гг.).....	171
<i>Демченко О. В.</i> Просторова організація поселень пізнього мезоліту – раннього неоліту в районі Дніпровських порогів.....	178
<i>Дергачева Л. В.</i> Клад средневековых молдавских монет XIV века, найденный на территории республики Молдова.....	185
<i>Димидюк Д. А.</i> Фортифікації та облогова техніка Багратидської Вірменії кінця IX – середини XI ст. (на основі писемних джерел).....	191
<i>Добролюбский А. О.</i> Остатки и следы Джинестры на одесских берегах.....	199
<i>Домановська М. Є.</i> Філологічний вектор розвитку візантиністики у Харківському університеті (середина XIX – початок XX ст.).....	208

<i>Домановский А. Н.</i> К вопросу о нарушителе арабо-византийского договора 689 г.....	214
<i>Diaconu V., Gafincu A.</i> Multidisciplinary research dedicated to the Late Bronze age from the space between the Carpathians and Prut (Romania).....	220
<i>Дятлов В. О.</i> Герцогиня Здена Саксонська та її син Георг. Виховання християнського князя.....	227
<i>Заплетнюк О. А.</i> Роль фараона Ехнатона у культурі Атона за текстами прикордонних стел «раннього проголошення».....	234
<i>Зелинский А. Л.</i> К вопросу о назначении так называемых перстней «птолемеевского типа».....	241
<i>Иванова С. В.</i> Обмен и торговля в древних обществах.....	247
<i>Івченко О. С.</i> Джон Спелмен та Філіп Хантон: два погляди на королівську владу.....	254
<i>Kamadadze K.</i> Porcelain from Gonio fort.....	261
Клюшинцев В. Н. <i>Гребенников В. Б.</i> К вопросу о развитии металлургии и металлообработки в эпоху бронзы в Нижнем Побужье.....	269
<i>Ковальський Л. С., Голдаєв С. Г.</i> Заповнюючи прогалини на карті енеоліту степової Одещини: пізньотрипільська випадкова знахідка з долини ріки Кучурган.....	276
<i>Ковбасюк С.</i> «Коли запитають вас ваші сини...»: іконографічні новачі у «Песаху» Хейбрехта Бейкелара 1563 р. та реформаційний дискурс.....	283
<i>Колесниченко А. Н.</i> Стекланные сосуды закрытых форм VI-I вв. до н.э. в сакральных контекстах Средиземноморья и Северного Понта.....	291
<i>Красножон А. В.</i> Два документа 1593 г. о ремонтных работах в Хаджибее.....	298
<i>Крижанівський А. Л.</i> Метрологічні показники монет львівського монетного двору XIV-XV ст.....	304
<i>Левченко В. В.</i> Мифы и реалии биографии профессора А. Г. Готалова-Готлиба (1866–1960).....	312

<i>Лиман С. И.</i> Французская средневековая история и историография в творчестве профессора Харьковского университета М. Н. Петрова (1826-1887).....	320
<i>Лобанова М. А., Нестеренко О. В.</i> Нова пам'ятка катакомбної культури в Одеській області.....	327
<i>Луговий О.М.</i> Візантійські послы у Снятині 1415 року.....	332
<i>Мельников О.Н.</i> Серебряный статер Гигиэнонта в монетном деле и в нумизматике Боспора.....	339
<i>Mielczarek M.</i> From the history of archaeology in Odessa. Józef Czaki (1857-1936), a forgotten collector of antiquities.....	349
<i>Моусеенко Н. С.</i> Сребреники Святополка: итоги тысячелетия.....	353
<i>Мызгин К. В., Филатов Д. А.</i> Находки ауреусов зурпаторов III века на территории Украины.....	354
<i>Николаев Н. И.</i> Кто был советником царя Скилура в Неаполе Скифском?.....	368
<i>Одрін О. В.</i> Північнопонтійська торгівля зерном: друге життя давніх концепцій.....	375
<i>Отрешко В. М.</i> О тенденциях развития археологии.....	381
<i>Охотников С. Б.</i> Сотрудничество ученых Одессы и Польши в изучении археологии и древней истории Северного Причерноморья.....	384
<i>Охріменко О. С.</i> Уривок невменної нотації з оправи рукопису «Miscellae quodlibeticae pro IWM».....	392
<i>Папанова В. А., Зиновьева Т. А.</i> Склеп с росписью на некрополе Ольвии: проблема фиксации и интерпретации памятника.....	396
<i>Пересунчак О. С.</i> Нові пам'ятки археології в басейні р. Могилянка.....	408
<i>Пилипчук Я. В.</i> История Золотой Орды в хронике Ульриха Рихенталя.....	413
<i>Пиструил И. В.</i> Изделия с резцовым сколом на эпилеолитических памятниках Северо-Западного Причерноморья (некоторые предварительные выводы).....	416
<i>Плешивенко А. Г.</i> Забытые раритеты.....	422

<i>Подрез Ю. В.</i> Дипломатична діяльність уряду П. Орлика щодо Франції та Османської імперії в 1710 році.....	430
<i>Полищук Л. Ю., Кіосак Д. В.</i> Нові матеріали до історії археологічного вивчення Південного Побужжя.....	436
<i>Попова Т. Н.</i> В. Э. Крусман: епоха и наука под скальпелем историка.....	446
<i>Попович С., Чобану И.</i> Раскопки кургана № 8, у с. Александру Иоан Куза (Кагульский р-н, республика Молдова).....	453
<i>Прохорова А. Ю.</i> Французька політика Англії під час північного повстання 1569 р.....	457
<i>Руссев Н. Д.</i> Белгородский мученик Иоанн Новый и религиозная жизнь Молдавии начала XV в.....	463
<i>Рябцева С. С.</i> О некоторых специфических чертах головных уборов населения балканского региона в X–XIV вв.....	470
<i>Савельева Е. С.</i> Терракотовая статуэтка римского воина из Картала...481	
<i>Самойлова Т. Л.</i> Контакты Родоса и Тиры в эллинистическое время по данным керамической эпитафии.....	485
<i>Секерська О. П.</i> Тваринництво та полювання в господарстві населення античного часу межиріччя Дунаю та Південного Бугу.....	487
<i>Сминтина О. В.</i> Екологічна історія дописемної доби: актуальні питання сучасних досліджень.....	494
<i>Снитко І. О., Гаркуша Н. М., Снитко О. В.</i> Про історію однієї лапідарної пам'ятки, знайденої біля Ольвії.....	500
<i>Снитко И. А.</i> Проблемы архитектурной идентификации фрагментарно исследованных архитектурно-археологических памятников.....	505
<i>Сурду В. В.</i> Особенности погребальных сооружений ямной культуры Карпато-Поднестровья.....	512
<i>Тарасенко Н. А.</i> Фрагменты древнеегипетской Книги мертвых в Украине.....	517
<i>Тоцький П. М.</i> Становий статус церкви в королівській Франції напередодні Революції.....	524
<i>Тоцев А. Г.</i> Крымско-русские торговые отношения в XV в.....	531

<i>Туровский Е. Я.</i> Государственное устройство античного Херсонеса.....	534
<i>Федченко С. Е.</i> Функції та місце сексуальності у римському зображальному мистецтві.....	539
<i>Фомин М. В.</i> Трансформация обряда крещения и ее отражение в архитектуре Херсонеса-Херсона.....	547
<i>Khalvashi M., Aslanishvili L., Kakhidze E.</i> Garrisons on the edge of Imperium Romanum.....	553
<i>Харламова А. О.</i> Результати картографування середньовічних кам'яних статуй в басейні середньої течії Сіверського Дінця.....	558
<i>Хахеу В.</i> К вопросу о погребальном обряде позднегальштатского времени днестровско-карпатского региона (конец VII–V вв. до Р.Х.).....	566
<i>Циватый В. Г.</i> Внешнеполитическая и дипломатическая институционализация Европы раннего нового времени глазами современника: Франческо Гвиччардини о концептах «война» и «мир» в исторической памяти.....	573
<i>Чекунина Н. В.</i> К истории формирования коллекции древнерусских монет одесского археологического музея НАН Украины.....	580
<i>Черниенко Ю. А.</i> К вопросу об информативности предметов металлопроизводства для анализа проблем генезиса сабатиновской культуры.....	585
<i>Черных И. Д.</i> Цивилизации «осевого времени» в научном наследии Ш. Эйзенштадта.....	592
<i>Шевцов С. П.</i> Структурные средства изображения Перикла у Фукидида.....	596
<i>Шевченко О. Б.</i> Сарматські «амазонки»: чинники, що спонукали появу історіографічного міфу, та реальність сьогодення.....	603
<i>Янко А. Л.</i> Расенна чи Ратуменна?: Дещо про епоніма і самоназву етрусків.....	609
<i>Ярош О. А.</i> Витоки і розвиток британського орієнталізму у першій половині XVII ст.....	615
Перелік скорочень.....	622